

УДК 81'364:81'255.4:811

ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄКТИВАЦІЇ «СВОГО» Й «ЧУЖОГО» В НІМЕЦЬКОМУ КОНЦЕПТІ SCHADENFREUDE ТА УКРАЇНСЬКОМУ ЗЛОВТІХА: НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКІ ПАРАЛЕЛІ

Костянтин МІЗИН (Переяслав-Хмельницький, Україна)

e-mail: kmizin@i.ua

МІЗИН Костянтин. ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄКТИВАЦІЇ «СВОГО» Й «ЧУЖОГО» В НІМЕЦЬКОМУ КОНЦЕПТІ SCHADENFREUDE ТА УКРАЇНСЬКОМУ ЗЛОВТІХА: НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКІ ПАРАЛЕЛІ

Пропонована стаття присвячена встановленню культуроспецифічних смислів німецького концепту SCHADENFREUDE і українського ЗЛОВТІХА, ураховуючи умовний поділ емоційного світу німців та українців на осі «свій – чужий». Аналіз об'єктивації цих концептів на основі зразків публіцистичного дискурсу, представленого в німецькому й українському мовних корпусах, виявив, що німецький концепт SCHADENFREUDE містить не лише негативні, але й позитивні смисли, оскільки він, на відміну від українського концепту ЗЛОВТІХА, який наповнюють виключно негативні смисли, передає позитивні смисли стимулювання особистості (суб'єкта зловтіхи) та соціальної змагальності.

Ключові слова: лінгвокультурний концепт, лінгвокультура, емоція, зловтіха, заздрість, опозиція «свій – чужий».

MIZIN Kostiantyn. PECULIARITIES OF OBJECTIFICATION OF «OWN» & «STRANGE» IN THE GERMAN CONCEPT SCHADENFREUDE AND UKRAINIAN ZLOVTIHA: GERMAN AND UKRAINIAN PARALLELS

This article studies specific cultural meanings of the German concept SCHADENFREUDE and Ukrainian ЗЛОВТІХА, taking into account conditional division of Germans' and Ukrainians' emotional worlds on the axis «own – strange». The analysis of objectification of these concepts, based on the publicistic discourse examples, presented in the German and Ukrainian language corpora, shows that the German concept SCHADENFREUDE contains both negative and positive meanings because it, unlike the Ukrainian concept ЗЛОВТІХА, which only denotes negative meanings, expresses positive meanings of stimulating an individual (a subject of malevolence) and social competition. This creates prerequisites for ambivalent perception of this concept in the German linguo-society.

This is, obviously, related to the fact that one of the main features that researchers find about the German national characteristics is their irresistible love for perfectionism (vs. perfection) (linguo-cultural concept PERFEKTION) that activates the individual's energy for overcoming superiority (vs. supremacy) of «strange» by improving their internal capacity – physical, mental, creative etc. For this reason, the Germans' emotion of malevolence is not as absolutely «destructive» as it is found in the Ukrainians. A representative of the German linguo-culture does not wait for the moment when a «stranger» experiences a misfortune to enjoy it. Instead, superiority (vs. supremacy) of «strange» motivates Germans to work harder, learn more, be better organized because it allows them to be superior (vs. supreme) than a «strange». Whereas Ukrainian linguo-society is characterized by a «destructive» type of malevolence. This malevolence is «devastating» for both subject and object of malevolence (actions against the latter to hurt out of the principle «Nobody will have it if I don't»), and for the Ukrainian community in general, as malevolence among Ukrainian politicians threatens even the nation-building process that is not only «strange» but also «own». Here, we have the principle that is clearly expressed by the proverb: *Якщо у мене здохло теля, то нехай у сусіда корова здохне* (comp. well known curse *Щоб у сусіда хата згоріла!*). As malevolence is a complex emotion activated by envy and increased by jealousy and greed, in the Ukrainian malevolence these emotions are particularly distinct; they destroy all around both «strange» and «own». This is possibly to be considered as a feature of Ukrainian mentality.

Keywords: linguo-cultural concept, linguo-culture, emotion, malevolence, envy, axis «own – strange».

Lisa: Dad, do you know what schadenfreude is?

Homer (sarcastically): No, I do not know what schadenfreude is. Please tell me because I'm dying to know.

Lisa: It's a German word for shameful joy, taking pleasure in the suffering of others.

Сімпсони, епізод «Коли Фландерс збанкрутував» (When Flanders Failed) [за: 14].

Постановка проблеми. Для лінгвокультурології, як і для зіставної лінгвокультурології, у руслі якої виконується пропонована розвідка, однією з базових категорій є архетипна опозиція «СВІЙ – ЧУЖИЙ». Релевантність цієї категорії фактично для всіх зіставно-лінгвокультурологічних студій є безсумнівною, оскільки «це протиставлення, у різних іпостасях, пронизує всю культуру та є одним із головних концептів будь-якого колективного, масового, народного, національного світовідчуття» [5, с. 126]. Тому категорія «СВІЙ – ЧУЖИЙ» належить до тих категорій, які визначають існування людини.

Це пов'язано з тим, що поділ світу на своїх і чужих є результатом процесу усвідомлення людиною своєї ідентичності та свого місця у світі. В основі процесу самоідентифікації лежить найдавніше архетипне протиставлення себе та всього, що належить до «свого кола», тому, що знаходиться за межами цього кола. Об'єкт ідентифікується суб'єктом як «чужий» за широким спектром ознак: по-перше, це «не свій» (не родич, не друг, не інтимний партнер, не близька людина і под.); по-друге, це той, хто має протилежні погляди та інтереси, незрозуміле й чуже світосприйняття, незвичну поведінку та ворожі наміри. «Чужий» (vs. «чуже») споконвічно асоціюється з невідомістю, невизначеністю, хаосом, злом, загрозою,

ворожістю тощо. З огляду на це як зовнішній (об'єктивний), так і внутрішній (ідеальний) світ індивідуальна vs. колективна свідомість апіорі наділяє експліцитними vs. імпліцитними смислами «свого» й «чужого».

Концепти німецької концептосфери також поділяються за когнітивною ознакою «свій – чужий». Так, внутрішній світ німців організований на протиставленні «свого» (рідне, затишне, безпечне, визначене, зрозуміле і под.) до «екзистенційної незахищеності» (А. Вежбицька) – концепту ANGST та його смислових корелятивів. Саме таке відчуття перманентної незахищеності викликає непереборне тяжіння німців до створення атмосфери упевненості, що ґрунтується на знанні того, що може відбутися (трапитися), а також на потребі в певних чітких обрисах близького майбутнього. Це актуалізувало в кінці ХХ століття такі опозиційні до ANGST концепти, як ORDNUNG (порядок) та ZUVERLÄSSIGKEIT (надійність) [6, с. 30]. Не менш важливими в цьому сенсі є для німецькомовного етносу і концепти SICHERHEIT (безпека, упевненість) та GEBORGENHEIT (захищеність).

Одним із тих концептів, який містить водночас і смисли «свого», і смисли «чужого», є німецький лінгвокультурний концепт SCHADENFREUDE, оскільки емоція зловтіхи активує щодо «свого», тобто щодо суб'єкта зловтіхи, радість, а щодо «чужого», тобто щодо об'єкта зловтіхи, злість, нетерпимість, заздрість, ревнивість і под. Цей концепт представники англomовного світу вважають виключно німецьким, тому часто його навіть не перекладають, надаючи йому статусу етноунікального. Утім, у попередніх моїх розвідках [див., напр.: 4] було доведено, що унікальність цього концепту є умовною, бо він актуальний для багатьох європейських лінгвокультур, зокрема для української.

Однак при встановленні концептів-корелятивів у різних лінгвосоціумах, як віддаленоспоріднених, так і споріднених, завжди виникає проблема визначення рівня їхньої еквівалентності. Мова йде про наявність культуроспецифічних смислів у будь-якому лінгвокультурному концепті. З цієї точки зору навіть у споріднених лінгвокультурах не може бути концептів, які містили б ідентичні смисли, тобто мали б смислову еквівалентність, оскільки концептосфера будь-якого народу розбудовується на тих глибинних (архетипних) смислах, які з часом трансформуються в риси національного характеру відповідного народу, що визначає поведінку, менталітет і ментальність його представників. Так, емоційний світ німців і українців представлений базовими концептами INNERLICHKEIT («1) внутрішня (потаємна) сутність; внутрішнє життя; 2) душевність, щиросердність») та КОРДОЦЕНТРИЧНІСТЬ, які певною мірою «накладаються» чи не на кожен емоційний концепт у цих лінгвокультурах. Це означає, що будь-яка емоція представників німецького чи українського мовних етносів містить відповідно частинку «Innerlichkeit» або «кордоцентричності», що створює передумови виникнення лінгвокультурної специфічності навіть у базових емоціях.

Мета статті. З огляду на викладене вище метою пропонованої статті є встановлення культуроспецифічних смислів концепту SCHADENFREUDE, урахуваючи біполярність емоційного світу німців на осі «свій – чужий». Контрастним тлом слугує український концепт ЗЛОВТІХА (саме це ім'я українського концепту є, на мою думку, коректнішим, ніж *злорадство*, оскільки воно відрізняється від *злорадства* певною етномаркованістю, хоча етимологи припускають, що *зловтіха* є нічим іншим, як калька з російської [1, т. 2, с. 267]; тому в цьому дослідженні лексема *злорадство* є позначенням-дублетом до лексеми *зловтіха*, функціонуючи з останньою паралельно), а фактичним матеріалом – публіцистичний дискурс, представлений у німецькому й українському мовних корпусах [2; 8].

Виклад основного матеріалу. Людині властиве почуття емпатії, тобто співпереживання за інших людей, особливо близьких їй. І оскільки емоційний світ людини перманентно прагне до балансу на шкалі «позитив – негатив», це означає, що кожній позитивній емоції протиставляється негативна. У цьому сенсі протилежною (полярною) до емпатії є емоція зловтіхи (злорадості). Така організація емоційного світу людини лежить в основі її природи, оскільки негативні емоції є реакціями на зовнішні подразники, які загрожують її «єго» або її існуванню взагалі. Ці емоційні реакції допомагали вижити як первісній людині, так і допомагають утвердитися в соціумі сучасній. При цьому негативні

емоції, наприклад заздрість, жадібність або гордість, можуть мати і позитивний – стимулювальний – бік, сприяючи людському прогресу [3, с. 11].

Стимулювальну природу має і зловтіха. Але ця стимулювальність має більшою мірою пасивно-споглядальний характер, оскільки заздрість, жадібність, ревнивість та низка інших негативних емоцій активують відповідну їм частину емоційного світу людини, переважно негативну, що створює своєрідний емоційний стан, який стимулює захисну поведінку індивіда – пасивну або активну. Пасивність – внутрішня замкненість – часто призводить до того, що негативна емоція «роз’їдає» людину зсередини, натомість активність має або руйнівний, або змагальний характер: руйнівна активність може бути спрямована на фізичне усунення зовнішніх подразників (заподіяння фізичного болю людині або навіть її вбивство), змагальна – це стимул для активування внутрішнього потенціалу людини з метою покращення свого соціального статусу vs. соціальної ролі.

У цьому контексті злорадість не несе відкритих загроз від суб’єкта до об’єкта злорадості, бо вона має вичікувальний характер, а її обов’язковою умовою є певний «провал (невдача, нещастя і под.)» об’єкта злорадості. Водночас їй властива функція компенсації, яка може спровокувати, відповідно, стимулювальну vs. змагальну функції, які несуть, як правило, позитив як для індивіда, так і для тих, хто його оточує. Через функції компенсації та змагання психологи розглядають природу зловтіхи крізь призму антагоністичної гри «zero-sum», концепція якої запропонована ще в середині минулого століття [див. 15]. Суть її полягає в тому, що виграш (удача) vs. програш (невдача) «чужого» індивіда повністю трансформується у власний – «свій» – виграш (удачу) vs. програш (невдачу), тому зловтіха завжди присутня на спортивних змаганнях [див. детальніше: 13]. Оскільки людина апіорі є частиною певного колективу, то виграш vs. програш «чужого» або «чужих» може актуалізувати в ній зловтіху не лише щодо її власної персони, але й щодо тієї групи, з якою вона себе ідентифікує [див., напр.: 9; 11]. Таку зловтіху можна простежувати і у спорті, і в політиці, і в бізнесі, де програш «чужої» команди (партії-конкурента, фірми-конкурента) викликає радість за «свою», напр.: нім. *Bei aller Schadenfreude, die ich für den Absturz der SPD empfinde, hoffe ich, dass die Sozialdemokraten die Opposition gut führen und die AfD in die Schranken weisen werden*; укр. *Ними він змушує ханатися за голову своє оточення і ніяковіти іноземні делегації, дає приводи для зловтіхи опонентам*.

Психологи висловлюють також думку, що емоції злорадства передують емоція заздрості, тобто остання активує першу [10; 12, с. 539]. Як і заздрість, зла радість виникає на ґрунті соціальної несправедливості та вищості (vs. першості) «чужого» (напр.: *Er scheint überhaupt keine Emotionen zu haben – von ironischem Zynismus und arroganter Schadenfreude mal abgesehen; Die Schadenfreude rührt daher, dass der nach außen fast demütig agierende Scholz parteiintern nicht selten arrogant auftritt*), породжуючи душевний біль, досаду, образу, фрустрацію, ненависть, страждання, ворожість, нелюбов, огиду і под. Відповідно, вона тісно пов’язана з цими емоціями, напр.: нім. *In der SPD sprechen sie über Scholz in einer Mischung aus Ärger, Frust und Schadenfreude; Dahinter stecken Resignation, Schadenfreude oder Desinteresse, Gier, Aggression oder Mordlust*; укр. *Лихо, на жаль, множить і зневіру, і зловтіху; І якщо ми вирішили усе ж таки стояти до кінця, то мусимо також вирішити й інше: що в обложеному місті не може бути місця розбрату і крадіцтву, міжетнічній метушні, націоналістичній злобі, егоїзму, ниттю та зловтісі*. В українському лінгвосоціумі актуальним є зв’язок концепту ЗЛОВТІХА з концептами ЗАЗДРІСТЬ, ЖАЛЬ та СПІВЧУТТЯ, напр.: *Історія з «нехорошою квартирою» (блискуче було в Булгакова визначення) не викликала у мене ні розгубленості, ні зловтіхи, ні заздроців до фігуранта, ні співчуття до нього; Фотографії поранених бійців – закривавлених, зі страшними опіками і травмами, які поширюються в Інтернеті та деяких ЗМІ, не лише викликають співчуття (в деякого зловтіху), а й посилюють тривогу, сіють паніку та безнадію; Обивателі із змішаним почуттям жалю й зловтіхи поглядали на затягнутих у чорну форму міліціонерів [...]*.

Утім, заздрість, якщо вона не «біла», – це суцільна душевна мука без будь-якої надії на щось позитивне, зокрема й радість. Тому зловтіха є не такою болючою для індивіда, бо вона завжди викривляє опцію останнього в такий спосіб, що йому здається, ніби у «чужого» більші фінансові проблеми, гірше здоров’я, хворі родичі, нижчий рівень інтелекту тощо. З

огляду на це в німецькому й українському лінгвосоціумах існує уявлення, що переживання злорадості є водночас втіхою для людини, яка заспокоює душу останньої, напр.: нім. *Wer die Feministinnen noch nie mochte, kann sich jetzt angesichts der gefährlichen neuen Weltlage noch eine Weile lang mit Schadenfreude trösten*; укр. Ціле його роздразнене нутро зворохобилося, але заразом відчув він велике вдоволення і несказанну злорадість. Тому ця емоція вважається «своєю» (рідною, теплою, близькою тощо), оскільки вона виникає лише в тому випадку, коли «свою» душу втішає нещастя «чужого», що, власне, і є тим моментом, який відрізняє її від заздрості.

Як німці, так і українці вважають, що злорадість властива не їм особисто, а комусь «чужому» – сусіду, гостям, недругам, конкурентам тощо, напр.: нім. *In den Augen der anderen Gäste bemerkt Lindner Schadenfreude*; укр. Не повинно залишатися місця зловтісі, коли здійснюються напади на редакції «не своїх» газет або телеканалів; Не слід забувати, що Україна примудрялася проводити найрізноманітніші зовнішньополітичні маневри під гаслом євроінтеграції, чим викликала глибокий подив у наших партнерів і зловтіху в недругів. «Чужим» може бути і хтонічна vs. міфічна істота, яка апіорі перебуває за межею «свого», напр.: *Ingrid Brodnig: Richtige Trolle treibt die Schadenfreude: Sie freuen sich, wenn sie andere so richtig zur Weißglut oder in die Verzweiflung treiben können*.

У німецькому лінгвосоціумі існує переконання, що злорадство не є специфічною рисою виключно німецького національного характеру, напр.: *Manche meinen, Schadenfreude sei eine spezifisch deutsche Emotion, aber das stimmt nicht ganz*. При цьому німці наділяють злорадістю представників і тих етносів, у мові яких навіть немає позначення для цієї емоції, напр.: *Und nach dem Aus gegen den AS Monaco in der Champions League klang bei vielen englischen Fußballanalysten eine Haltung durch, die man auch in ihrer Sprache mit der deutschen Vokabel «schadenfreude» beschreibt; Ihre Schadenfreude sagt weniger über die Deutschen aus als über die Briten*. Натомість українці визнають, що зловтіха є поширеним явищем в українській лінгвокультурі, напр.: *Тож для початку треба відмовитися від нашої внутрішньої зловтіхи, вдоволеного потирання долонь – мовляв, як ми їх*.

Зловтіха, як і будь-яка інша емоція, має зовнішнє (фізичне) вираження:

1) вона легко розпізнається на обличчі «чужого», напр.: *Er bot ihr (mit sichtlicher Schadenfreude) eine Kopie des Labour-Wahlprogramms an*;

2) її дуже важко приховати, напр.: нім. *Bei den Populisten hier in Deutschland dagegen unverhohlene Schadenfreude, nach dem Motto: «Das ist auch eure Niederlage» – und mit «eure» sind die Vertreter der wohlhabenden liberalen Mitte angesprochen; Mit kaum verhohlener Schadenfreude hat man denn auch die Initiatorinnen der Anti-Belästigungs-Kampagne #aufschrei zur Rede gestellt, was sie, die Gutmenschen, denn nun zum Sexismus von Ausländern zu sagen hätten*; укр. В Москві ж рішення альянсу про відновлення політичних контактів у рамках Ради Росія – НАТО коментували з неприхованою зловтіхою.

3) як і заздрості, їй властивий особливий – «косий» – погляд, напр.: *Sie erinnert an die schräge Schadenfreude von Linken und Kemalisten, als es nach dem Putsch den Anhängern von Fethullah Gülen an den Kragen ging*.

Прикметно, що зловтіха має не лише фенотипне вираження, але й створює відповідну ситуацію, напр.: *Als der Neonazi Richard Spencer bei Trumps Amtseinführung von einem vertummten Unbekannten eine Faust ins Gesicht bekam, wurde der Clip, ständig neu gemixt, mit allen erdenklichen Songs untermalt, auf YouTube zur Ikone der Schadenfreude*.

Як відомо, емоціям властиво «наповнювати» людину зсередини, що створює асоціації зловтіхи з рідиною або газом, напр.: *Als Beweis gelten einige Tweets des ehemaligen Weltklasespielers und heutigen Präsidenten des Polnischen Fußballverbands, in denen er sich am Abend der Parlamentswahlen 2015 voller Schadenfreude über das Ergebnis eines PO-Politikers äußert*. У німецькій лінгвокультурі актуальною є когнітивна метафора «ЗЛОВТІХА – це РІДИНА», напр.: *Gigabyteweise Schadenfreude ergoss sich im Internet über Ronaldo*.

Перманентне зловтішання призводить до того, що ця емоція може набувати і більш стійких форм – емоційного стану або почуття, напр.: *Erste Frage: «Wie stark sind die Gefühle (z.B. Freude, Schadenfreude, Trauer, Angst oder Wut), die die Meldung in dir auslöst?»*.

Як у німецькій, так і українській лінгвокультурах існує стереотип, що емоція зловтіхи особливою мірою властива представникам мас-медіа, напр.: нім. *Auch über das Bewusstsein, dass man für gute Texte Geld bezahlen muss, während man Schadenfreude und Schmähungen an jeder Ecke kostenlos hinterhergeworfen bekommt, verfügen am ehesten Journalisten*; укр. *Тим часом, про що з виразною зловтіхою писали ЗМІ, статус «інвалідів» усього за одну лише половину квітня отримали тисячі дітей [...]*.

При всьому своєму негативі німецька зловтіха може бути і справедливою, напр.: *Oft scheint es dabei, als stünden uns auf der Skala der Anteilnahme nur die Extreme zur Verfügung: hunderttausendfaches Mitgefühl und bedingungslose Solidarisierung oder eben großer Zorn, gemischt mit gerechter Schadenfreude*. Тому не дивно, що зловтішання сприймається німцями більш природно – просто як одна із примітивних реакцій співпереживання. Відповідно, у цьому сенсі вона ні чим не відрізняється від співчуття чи допитливості, напр.: *Den sogenannten Moderatoren fällt dabei die Aufgabe zu, primitivste Reaktionen (Mitleid, Schadenfreude, Neugier) darzustellen und die Zuschauer so auf ein gemeinsames «empathisches» Empfinden zu verpflichten*.

На відміну від української ЗЛОВТІХИ, яку об'єктивують виключно негативні смисли, німецький концепт SCHADENFREUDE може містити і позитивні смисли (наприклад, стимулювання творчої енергії індивіда), напр.: *Schadenfreude ist noch immer ein kräftiger Motor menschlicher Schaffenskraft [...]*; *Schadenfreude tut eben wirklich gut*. Це пов'язано з тим, що успіхи «чужого» (його вищість, першість) стимулюють життєвий потенціал (розумову vs. фізичну діяльність) самого суб'єкта зловтішання. Натомість в українців той, хто зловтішається, сам сприймається як невдаха, напр.: *Історію не пишуть ті, хто здатні лише зловтішатися, критикувати і розповідати про чужі помилки*.

Нині гострою проблемою для українців є гуртування навколо «свого». Мова йде про збереження державності та національних цінностей, а також єдність у питанні національної самоідентифікації. Усе це, як демонструють події російсько-української війни, можна швидко втратити. А однією з рис українського національного характеру, яка несе розбрат в українську спільноту, є злорадість, яка бачить «чужого» в кожному українцеві. Тому подолання такої злорадості вважається пріоритетом як у суспільстві, так і в українському політикумі, напр.: *Компроміс, який нарешті дозволив би основним політичним партіям виступати єдиним фронтом із захисту інтересів та авторитету країни на міжнародній арені, а не робити дрібні «капості» й не кляузничати одне на одного, зловтішаючись, коли якийсь стратегічний партнер чи міжнародна організація таврують країну, як це нерідко було досі; Щоб утримати Одесу, що сусідить із Придністров'ям, Одесу, яка зловтішається, обурюється, засмучується і страждає від «життя по-новому», потрібна згода між політичними силами й місцевими елітами; Я б хотів, щоб всі сьогодні об'єднувалися навколо, а не зловтішалися*.

Висновки. У пропонованій статті встановлено культуроспецифічні смисли німецького концепту SCHADENFREUDE і українського ЗЛОВТІХА, урахувавши умовний поділ емоційного світу німців та українців на осі «свій – чужий». Аналіз об'єктивності цих концептів на основі зразків публіцистичного дискурсу, представленого в німецькому й українському мовних корпусах, виявив, що німецький концепт SCHADENFREUDE містить не лише негативні, але й позитивні смисли, оскільки він, на відміну від українського концепту ЗЛОВТІХА, який наповнюють виключно негативні смисли, передає позитивні смисли стимулювання особистості (суб'єкта зловтіхи) та соціальної змагальності, що створює передумови для амбівалентного сприйняття цього концепту в німецькому лінгвосоціумі.

Це пов'язано, очевидно, з тим, що однією з головних рис німецького національного характеру дослідники називають непереборне тяжіння до перфекціонізму (vs. перфектності) [див. про лінгвокультурний концепт PERFEKTION, напр.: 7, с. 25], що активує енергію індивіда на здоляння вищості (vs. першості) «чужого» шляхом удосконалення свого внутрішнього потенціалу – фізичного, розумового, творчого тощо. Тому в німців емоція зловтішання не має такого абсолютного «руйнівного» характеру, як це простежуємо в українців. Представник німецької лінгвокультури не вичікує того моменту, коли з «чужим»

трапляється нещастя, щоб отримати задоволення від цього. Навпаки, вищість (vs. першість) «чужого» є для німця стимулом, щоб більше працювати, більше навчатися, краще самоорганізуватися, бо це дасть змогу стати вищим (vs. першим) щодо «чужого». Натомість в українському лінгвосоціумі домінує «руйнівний» тип злорадості. Така злорадість є «руйнівною» як для суб'єкта та об'єкта злорадості (активні дії стосовно останнього, щоб нашкодити йому за принципом «Немає в мене, не буде і в нього»), так і для української спільноти в цілому, оскільки зловтішання у середовищі українського політикуму несе загрозу навіть самому процесу націєтворення, тобто не лише «чужому», але й «своєму». Тут діє принцип, який чітко висвітлює паремія *Якщо у мене здохло теля, то нехай у сусіда корова здохне* (пор. відоме прокляття *Щоб у сусіда хата згоріла!*). І оскільки зловтіха є складною емоцією, яку активує заздрість, а підсилюють жадібність і ревнивість, то в українській зловтісі ці емоції є особливо чітко вираженими, знищуючи не тільки все «чуже» навколо, але і «своє». Це вже можна вважати, імовірно, особливістю українського менталітету.

Прикро, що злиття заздрості, жадібності та зловтіхи створило в сучасному українському суспільстві такий феномен, як УКРАЇНСЬКА ЖАБА, що об'єктивується, як правило, за допомогою усталеного вже словосполучення *жаба давить*. Цій «жабі», яка «давить» і «чужих», і «своїх», ставлять навіть пам'ятники в українських містах, зокрема в Бердянську. Тут 17 жовтня 2007 р. було відкрито пам'ятник «українській жабі»: жаба з сигарою, двома мобільними телефонами, пачкою банкнот і масивним золотим ланцюгом сидить на головах чотирьох людей – чоловіка, жінки, старого та дитини. Вона служить наочним уособленням фрази *жаба давить*, символізуючи той факт, що останнім часом згадані вище емоції є актуальними серед представників усіх верств українського суспільства та всіх вікових груп. Прикметно, що такої «жаби» немає в німецькій лінгвокультурі, хай би як не «роздували» антропологи, лінгвокультурологи, соціологи та психологи позірну унікальність німецького лінгвокультурного концепту SCHADENFREUDE.

Перспективу цієї статті вбачаю в подальшому встановленні кола німецьких етноунікальних vs. лінгвоспецифічних концептів для визначення своєрідного «контуру» німецької концептосфери.

БІБЛОГРАФІЯ

1. Етимологічний словник української мови: У 7 т. / [редкол. О.С. Мельничук (голов. ред.) та ін.]. – Т. 2. – К.: Наук. думка, 1985. – 570 с.
2. Лінгвістичний портал. – Режим доступу: <http://www.mova.info/>
3. Мизин К.И. Изменение ценностных приоритетов в современных европейских лингвокультурах: морально-этический концепт ГОРДОСТЬ / К.И. Мизин // Opera Slavica. – 2018. – Ročník XXVIII, číslo 4. – S. 5–33.
4. Мізін К.І. Пошук лінгвоспецифічності мовних одиниць у контрастивних студіях: методологічні принципи / К. І. Мізін // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: зб. наук. праць. – Одеса: МГУ, 2016. – Вип. 25. – С. 123–128.
5. Степанов Ю.С. Константы: Словарь русской культуры / Ю.С. Степанов. – М.: Акад. проект, 2001. – 990 с.
6. Bausinger H. Typisch deutsch. Wie deutsch sind die Deutschen? / H. Bausinger. – München: C.H. Beck Verlag, 2005. – 176 S.
7. Deutschland in den Augen der Welt. – Eschborn; Bonn: GIZ AgenZ, 2015. – 114 S.
8. Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. – Режим доступу: <http://www.dwds.de/ressourcen/korpora/>
9. Hogg M.A. Social Psychology / M.A. Hogg, G.M. Vaughan. – L.: Prentice Hall, 2002. – 749 p.
10. Powell C.A.J. Schadenfreude caused by an envied person's pair / C.A.J. Powell, R.H. Smith, D.R. Schurtz // Envy: Theory and Research. – N.Y.: Oxford University Press, 2008. – P. 148–166.
11. Reid S.A. Uncertainty Reduction, Self-enhancement, and Ingroup Identification / S.A. Reid, M.A. Hogg // Personality and Social Psychology Bulletin. – 2005. – Vol. 31. – P. 804–817.
12. Smith R. Exploring the When and Why of Schadenfreude / R.H. Smith, C.A.J. Powell, D.J.Y. Combs, D.R. Schurtz // Social and Personality Psychology Compass. – 2009. – Vol. 3 (4). – P. 530–546.
13. St. John W. Rammer Jammer Yellow Hammer / St. W. John. – N.Y.: Crown, 2004. – 288 p.
14. Vitti J. When Flanders Failed [Television series episode] / J. Vitti, J. Reardon // The Simpsons, Season 3, Episode 3. – N.Y.: Fox Broadcasting Company, 1991.
15. Von Newmann J. Theory of Games and Economic Behavior / J. Von Newmann, O. Morgenstern. – Princeton: Princeton University Press, 1944. – 776 p.

REFERENCES

1. Mel'nychuk, O.S. (Red.). (1985). Etymolohichnyy slovnyk ukrayins'koyi movy. [Etymological Dictionary of Ukrainian] (T. 2). Kyiv: Naukova dumka.
2. Lnhvistychnyy portal [Linguistic Portal]. (2018). Retrieved from <http://www.mova.info/>

3. Mizin, K.I. (2018). *Izmenenie tsennostnykh prioritetov v sovremennykh evropeyskikh lingvokul'turakh: moral'no-eticheskii kontsept HORDOST'* [The Changes of Value Priorities in Modern European Linguo-cultures: the Moral and Ethical Concept of PRIDE]. *Opera Slavica*, 18 (4), 5-33.
4. Mizin, K.I. (2016). *Poshuk linhvospetsyficchnosti movnykh odynyt' u kontrastyvnykh studiyakh: metodolohichni pryntsypy* [Seeking Linguistic-specific of Language Units in Contrastive Studies: Methodological Principles]. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu* [International Humanitarian University Herald. Philology], 25, 123-128.
5. Stepanov, Yu.S. (2001). *Konstanty: Slovar' russkoy kul'tury* [Constants: Dictionary of Russian Culture]. Moskva: Akademicheskii proekt.
6. Bausinger, H. (2005). *Typisch deutsch. Wie deutsch sind die Deutschen?* München: C.H. Beck Verlag.
7. *Deutschland in den Augen der Welt*. (2015). Eschborn/Bonn: GIZ AgenZ.
8. *Digitale Wörterbuch der deutschen Sprache*. (2018). Retrieved from <http://www.dwds.de/ressourcen/korpora/>
9. Hogg, M.A., Vaughan, G.M. (2002). *Social Psychology*. London: Prentice Hall.
10. Powell, C.A.J., Smith, R.H., Schurtz, D.R. (2008). *Envy: Theory and Research*. In R. Smith (Ed.), *Schadenfreude caused by an envied person's pair* (pp. 148-166). New York: Oxford University Press.
11. Reid, S.A., Hogg, M.A. (2005). *Uncertainty Reduction, Self-enhancement, and Ingroup Identification*. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31, 804-817.
12. Smith, R., Powell, C.A.J., Combs, D.J.Y., Schurtz D.R. (2009). *Exploring the When and Why of Schadenfreude*. *Social and Personality Psychology Compass*, 3 (4), 530-546.
13. St. John, W. (2004). *Rammer Jammer Yellow Hammer*. New York: Crown.
14. Vitti, J., Reardon, J. (1991). *When Flanders Failed* [Television series episode]. In *The Simpsons*, Season 3, Episode 3. – New York: Fox Broadcasting Company.
15. Von Neumann, J., Morgenstern, O. (1944). *Theory of Games and Economic Behavior*. – Princeton, NJ: Princeton University Press.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Костянтин Мізін – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Наукові інтереси: зіставна лінгвокультурологія, фразеологія, зіставна концептологія, когнітивна лінгвістика, зіставне мовознавство.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Kostiantyn Mizin – Doctor of Philology, Professor, Head of the Department of Foreign Philology, Translation and Teaching Methodology at Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University.

Scientific interests: contrastive linguoculturology, phraseology, contrastive conceptology, cognitive linguistics, contrastive linguistics.

УДК 81'272.004

COLOUR SPECTRUM IN THE ECONOMICS DISCOURSE

Valery MYKHAYLENKO (Ivano-Frankivsk Ukraine)

e-mail: valerymykhaylenko@i.ua

МИХАЙЛЕНКО Валерій. КОЛЬОРОВИЙ СПЕКТР В ЕКОНОМІЧНОМУ ДІСКУРСІ

Стаття присвячена дослідженню номінаціям кольору в дискурсі економіки – їхню фізичну, лексичну та прагматичну функціональну семантику в мультимодальних контекстах. Аналіз мультимодальних контекстів свідчить про наявність певної моделі, яка співвідносить колір з подією або об'єктом. Наприклад, спочатку Black Friday "Чорна п'ятниця" означала фінансову кризу в країні, що і зареєстровано в фінансовому дискурсі, проте, у глобальній англійській вона позначена як "вдалиий день для покупок". Такий семантичний пересув сприяє розвитку зазначеної фрази як маркеру культурної універсальності.

Ключові слова: кольорономінації, лексичне значення, функціональна семантика, семантичний пересув, контекст, дискурс.

MYKHAYLENKO Valery. COLOUR SPECTRUM IN THE ECONOMICS DISCOURSE

The present paper addresses the colour nominations in the discourse of economics. Our research is focused on the functional semantics of the colour nominations used in the Economics discourse. Colour theories create a logical structure for colour. Sir Isaac Newton developed the first circular diagram of colours in 1666 (Britannica). Since then, scientists and artists have studied and designed numerous variations of this concept. Colour is a function of the human visual system, and is not an intrinsic property. The fact is that objects don't **have** a color, they give off light that *appears to be* a color. Spectral power distributions exist in the physical world, but color exists only in the mind of the beholder. The functions of the colour retrieved from the text fragments representing the discourse of economics – physical, lexical and pragmatic are investigated in the multimodal contexts. The multimodal analysis of contexts reveals evidence of an emergent schema that relates the colour to a specific event or object, for instance, once Black Friday stood for the financial crisis of the country, as it is registered in the financial discourse, though, in the current Global English it came to label a great shopping day and the semantic shift has facilitated the phrase to develop as a marker of a cultural universal.

Key words: color nomination, lexical meaning, functional semantics, semantic shift, context, discourse.

THEORETICAL GROUNDING. The colour theory encompasses a multitude of definitions, concepts and design applications in various fields of science, however, there are three basic categories of colour theory that are logical and useful: the color wheel, color harmony, and the context of how colors are used.